

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΝΑΓΟΣ

Ο Σπυρίδων Νάγος γεννήθηκε τόν Αύγουστο τοῦ 1868 στο Κακούρι τῆς Αρκαδίας, ἀπό γονεῖς ποιμένες, μέ επαρκή ὅμως περιουσιακά στοιχεῖα.

Εφοίτησε στό Δημοτικό σχολεῖό τῆς γενέτειρας του, και ἐφθάσε ἕως τήν Δ' τάξη. Δεκαπέντε χρονῶν παιδί, ο πατέρας του τόν ἔβαλε νά φυλάει τά πρόβατα τους, στις πλα γιές τοῦ Ἀρτεμισίου. Ἐκεῖ κοντά στην παρθένα Φύση, βύζαξε τό γάλα τῆς Μεγάλης μας Μάνας, πού τοῦ ἔγινε ἡ καλύτερη και ἡ σοφώτερη παιδαγωγός. Στήν ἀπεραντωσύνη τοῦ αγνοῦ υπαίθρου, τό μεγαλεῖον και ἡ γοητεία τοῦ Απεῖρου νανούριζαν τήν σκέψη του και γιγάντωναν τό φρόνημα του. Εκεί στό βουνό πού φέρει τό ὄνομα της θεάς τῆς Αγνότητος, τό εἰμαρμένον τοῦ Σπυρίδωνος Νάγου ἐπλεκε τούς ιστούς τῆς πνευματικῆς του σταδιοδρομίας. Οἱ Νύμφες και οἱ Δρυάδες τῆς περιοχῆς γαλουχούσαν και κραταίωσαν αυτό τό εξαιρετικό πνεῦμα, πού εἶχε φωλιάσει στό κορμί ἐνός τσοπανόπουλου.

Οἱ φεγγαρόλουστες βραδιές πού ασκούν τόση γοητεία στις ευαίσθητες ψυχές, ξυπνούσαν στήν φαντασία τοῦ μικροῦ Σπύρου κόσμους ἀγνωστούς, ιδέες και πόθους πού τόν καλούσαν κοντά τους. "Ἔτσι, ἔπεσα ἀπό δύο χρόνια ποιμενικῆς ἀπασχόλησης, ἀναπήδησε ἀπό τό ἔνδον του ἡ σταθερή ἐπιθυμία νά ἐγκαταλείψῃ τό περιβάλλον αυτό και νά ἔλθῃ στην Αθήνα για νά μάθῃ «πολλά» γράμματα. Αλλά, ἔλα πάλι πού μέ αυτή τήν βουκολική ζωή εἶχε ἀρχίσει νά συναπτή τρυφερούς δεσμούς και νά ἀνακαλύπτῃ ἀρκετά θέλγητρα. Ο μονήρης βίος μέσα σ' ἕνα τέτοιο μαγευτικό περιβάλλον ἀσκούσε πολλή γοητεία στήν μυστικοπαθή και ρεμβώδη ιδιοσυγκρασία τοῦ Νάγου.

"Ὅταν βρισκόταν ξαπλωμένος ἀτά πουρνάρια ἢ στά σκοίνα, κοντά σέ καμμία λαλέουσα πηγή, ὅπως μοῦ ἀφηγεῖτο, συχνά περιερχόταν σέ ψυχική κατάσταση ἀνείπωτης μακαριότητος.

"Ἄκουγε συνεχῶς ουράνιες μελωδίες και ἔβλεπε οπτασίες και μορφές ἀπερίγραπτου κάλλους, πού ἀπό τότε τοῦ καλλιεργούσαν τό αἶσθημα τοῦ καλοῦ, τῆς ἀνωτερότητας, τῆς πραγματικῆς και φυσικῆς ευγένειας. Εκεί διδάχθηκε τό Α - Β τῆς ἀρμονίας, πού σαν νόμο τῆς ψυχῆς του πάντα φρόντιζε σέ ὅλο τόν γήινο βίον νά τόν κλείσῃ μέσα του και νά τόν ἐκδηλώνῃ πλέρια παντοῦ και παντοτε. Στοχασμοί και ιδέες στροβιλίζονταν στό μυαλό του ἀπό τήν ἐποχή ἐκείνη, πού τις θυμόταν ἔντονα

σέ όλη τήν κατοπινή του ζωή. Και αυτές έγιναν οί όδηγήτριες στόν μετέπειτα βίο του, γιατί ήταν ό καλός ό σπόρος πού φύτρωσε, βλάστησε και στόλισε πλούσια τό νοητικό του περιεχόμενο.

Παρ' όλα όμως αυτά, ή επιθυμία τής φυγής από τήν ποιμενική ζωή κυριαρχούσε στην σκέψη του σάν προσταγή τής Μοίρας, ή οποία τόν προώριζε για κάτι τό ανώτερο, για κάτι τό πνευματικό.

Καί ενώ ό πατέρας τού Σπυρίδωνος Νάγου έβλεπε στό πρόσωπο τού παιδιού του τόν μέλλοντα αρχισέλιγκά τής περιφέρειάς τους, λόγω τής ευφυΐας του και τής δραστηριότητας του, ό δεκαεπταετής Σπύρος τού έδήλώνε μέ αποφασιστικότητα ότι θέλει νά μάθη γράμματα και για τούτο πρέπει νά πάη στην Αθήνα.

"Όπως ήταν φυσικό, ό πατέρας αντέδρασε μέ πείσμα, αλλά και ό γιός τού δέν υποχωρούσε. Μία μέρα, χωρίς καμμιά οικονομική ενίσχυση έφυγε από τό πατρικό του και πήγε στην Τρίπολι για νά δουλέψη, νά ζήση και νά σπουδάση. Αρχικά εργάσθηκε σέ μία ταβέρνα. Οί όροι όμως τής εργασίας δεν του επέτρεπαν νά πάη στό Ελληνικό σχολειό, πού ήταν ο σκοπός του. Για τούτο έμεινε στή δουλειά εκείνη μέχρι ότου έξοικονόμησε τά ναύλα για τήν Αθήνα. "Όταν τό πέτυχε ανεχώρησε από τήν Τρίπολι. Φθάνοντας στην Αθήνα προσελήφθη σ' ένα παντοπωλείο. Μετά λίγες μέρες παρουσιάσθηκε σάν αγαθός του άγγελος ο τότε Νομομηχανικός Αττικής, πελάτης τού καταστήματος • εκτίμησε τήν καλωσύνη και τήν εύφυΐα πού καθρεφτίζονταν στα μεγάλα και εκφραστικά μάτια τού νέου υπαλλήλου, και τήν απροσποίητη πηγαία ευγένεια του, συγκινήθηκε και ζήτησε, σέ μία κουβέντα πού άνοιξε επίτηδες μέ τό Σπύρο, περισσότερες πληροφορίες από τόν ίδιο. "Όταν άκουσε τήν προέλευση του και τόν ασίγαστο πόθο του νά μάθη γράμματα, έμεινε κατάπληκτος και τού απάντησε : « Καλά, θά τά ξαναπούμε ».

Τή επομένη τόν κάλεσε στό αρχοντικό του και τού είπε : « Μέ τήν δουλειά στό μπακάλικο δέν θά μπόρεσης νά μάθης γράμματα. Σου προτείνω νά έλθης στό σπίτι μου, σάν φροντιστής, νά ψωνίζης και νά κάνης μικροδουλειές. Θά τρως, θά ντύνεις, θά έχης ένα μηνιαίο και ό δάσκαλος πού προγυμνάζει τά παιδιά μου θά σέ προχώρηση και εσένα στά γράμματα. Βλέπεις αυτή τήν βιβλιοθήκη ; Θά πέρνης και θά διαβάζης ό,τι θέλεις».

' Ο Σπυρίδων Νάγος όταν άκουσε όλα αυτά, τού φάνηκαν απίστευτα. Κάρφωσε μόνον τό βλέμμα του στην πλούσια βιβλιοθήκη και έμεινε άφωνος. Παρατηρώντας ότι οί περισσότεροι τόμοι ήσαν χρυσόδετοι, παρατήρησε : « Άμ τού λόγου σου όλο Ευαγγέλια έχεις ». Και τούτο γιατί χρυσόδετο βιβλίο είχε δει μόνο τό Εύαγγέλιο τής εκκλησίας τού χωριού του ! « Όχι ! δέν είναι Ευαγγέλια απάντησε χαμογελώντας ο οικοδεσπότης. Είναι συγγράμματα τών Αρχαίων Ελλήνων και άλλων σοφών ».

Τέλος, ή συμφωνία έκλεισε και ό Νάγος έπειτα από τρεις μέρες άρχισε νέα ζωή πατών τας έτσι τό πρώτο σκαλοπάτι τής πνευματικής του καταρτίσεως και ανόδου.

"Έμεινε εκεί τρία χρόνια. Ό φιλότιμος και ευσυνείδητος δάσκαλος τόν προχώρησε μέχρι τού σημείου νά είναι σέ θέα νά διαβάζει και νά έρμηνευη Ισοκράτη και Ξενοφώντα.

Η βιβλιοθήκη ήταν τό έντρύφημά του. Εκεί περνούσε τις περισσότερες ώρες τής ημέρας. Συχνά ξενυχτούσε διαβάζοντας μέχρι και τις πρωινές ώρες. Μέ τά εφόδια πού απέκτησε βγήκε πιά στην κοινωνία για νά κερδίζη μόνος του τά μέσα τής ζωής και τήν άνεξαρτησία του. Αφού πέρασε από διάφορα επαγγέλματα, κατέληξε νά γίνη ζαχαροπλάστης.

Τήν εποχή εκείνη φάνηκαν στόν εργατικό ορίζοντα οί Συντεχνίες.

Αναμίχθηκε στην υποτυπώδη εκείνης τής εποχής συνδικαλιστική κίνηση και εξελέγη αντιπρόσωπος τής συντεχνίας των Ζαχαροπλαστών. Τήν ίδια εποχή συγκροτήθηκε και ο πρώτος Δημοκρατικός πυρήνας με τους Φλογαίτη, Χοϊδά και Γ. Φιλάρετο, ο οποίος εξέδιδε τότε τον « Ριζοσπάστη », φορέα των Δημοκρατικών και Σοσιαλιστικών άρχων στις όποιες είχε προσχωρήσει και ο φλογερός και ενθουσιώδης Νάγος.

Ο Βασιλεύς Γεώργιος ο Α' ανησυχήσας από τις κινήσεις εκείνες θέλησε να γνωρίσει τους πρωτεργάτες τους και τους έκάλεσε στα Ανάκτορα για να του εκθέσουν τις απόψεις τους. Ο Σπυρίδων Νάγος, με τό Προεδρείον των Συντεχνιών, περιβληθείς ρεδινγκόταν και κυλινδρικών πύλον-όπως απαιτούσε η Αυλική εθιμοτυπία παρουσιάσθηκε στον Άνακτα και του ανέπτυξε τά αιτήματα του κλάδου του.

Επίσης και ή ομάδα των Δημοκρατικών παρουσιάσθηκε και εξέθεσε τό πρόγραμμα του κόμματος.

Ο φιλοπαίγμων εκείνος Βασιλιάς, στους μέν εργάτες δήλωσε οτι είναι παρά τό πλευρόν τους και να τόν θεωρούν σαν προστάτη τους, στους δέ Δημοκρατικούς είπε, οτι όταν θά γίνη Δημοκρατία, να τόν έχουν υπ' όψει τους για τόν πρώτο Πρόεδρο τής Ελληνικής Πολιτείας !

Ο Σπυρίδων Νάγος θαύμαζε τις αρχές τής Γαλλικής Επανάστασεως και ή τριλογία Ελευθερία - Ίσότης Αδελφότης, έγινε τό βίωμα του. Οίστρηλατημένος από τήν εκκολλαπτόμενη τότε κίνηση του Εξελικτικού σοσιαλισμού, συνδέθηκε με τόν δρώντα στο Λονδίνο Πλάτωνα Δρακούλη. Τέλος, απεφάσισε να κατέβη σε αγώνα άφυπνίσεως και εξεγέρσεως του αδικημένου εργάτη. Του εργάτη τήν αθλιότητα και τήν κακομοιριά είχε και ο ίδιος δοκιμάσει και ήθελε να τόν σπρώξη για να ζητήσει τά δικαιώματα που έχει από τή ζωή και που του αρνούνται οι εργοδότες και ακόμη αυτή ή Πολιτεία. Εγκαταλείπει τότε τό επάγγελμα του ζαχαροπλάστη και γίνεται τυπογράφος. Συντάσσει, εκδίδει και κυκλοφορεί μόνος του τήν πρώτη στην ' Ελλάδα σοσιαλιστική Εφημερίδα, τό « Άρδην ».

Πρωτεργάτης και ρήτωρ τής πρώτης συγκεντρώσεως στις στήλες του Ολυμπίου Διός Εργατικής Πρωτομαγιάς, καταδιώκεται από τήν Αστυνομία και κατάσχεται τό φύλλο του. Καταφεύγει στην Κεφαλλονιά. Συλλαμβάνεται στην Ζάκυνθο. Επεμβαίνουν τά φιλελεύθερα στοιχεία του νησιού και αφήνεται ελεύθερος. Εκεί συνδέεται με τους ριζοσπάστες και με τους προοδευτικούς κύκλους, στους όποιους άνηκαν και οι Τέκτονες τής Αγγλικής Στοάς « Αστήρ », στην οποία είχαν μνηθή οι περισσότεροι Φιλικοί του 1821.

Ο Σπυρίδων Νάγος δέν ήταν τότε τέκτων, αλλά είχε αρκετά μελετήσει για τήν προοδευτική και μυστηριακή εκείνη εταιρία. Διέγραψε και υπέδειξε ποιος πρέπει να είναι ο σκοπός και ή δράσις των Τεκτονικών μυστηρίων. "Ετσι προκάλεσε τόν θαυμασμό και τήν εκτίμησι των καλών εκείνων εργατών του πνεύματος. "Όταν τέλος γύρισε στην Αθήνα, απεφάσισε να βρή ένα βιοποριστικό επάγγελμα ώστε πιο απερίσπαστος για τό ψωμί να επιδοθή εντονότερα στις πνευματικές του έρευνες και επιδιώξεις.

Διορίσθηκε τότε υπάλληλος των Ταχυδρομείων Αθηνών. Εκεί πέρασε τά περισσότερα χρόνια τής ζωής του. Τότε πανδρεύθηκε και απέκτησε τρία παιδιά. Στο νέο του επάγγελμα εργάστηκε για τήν άνύψωση του κλάδου του και εξελέγετο μέλος του Δ. Συμβουλίου του Συλλόγου Δημοσίων "Υπαλλήλων επί αρκετά χρόνια. Τό 1918 προσελήφθη σε Τραπεζιτικό Ίδρυμα στην Αθήνα με τόν βαθμό του Τμηματάρχου. Αφού πέρασε από τριάντα επτά επαγγέλματα, όπως με δόση θυμοσοφίας έλεγε, τά τελευταία χρόνια τής ζωής του διωρίσθηκε Διευθυντής τής Δημοτικής

Βιβλιοθήκης Πειραιώς, τήν ὅποια διοργάνωσε καί διεύθυνε κατά τρόπο πού εξυπη-
ρετούσε πληρέστατα τό αναγνωστικό κοινό τῆς γείτονος.

Αυτή ἦταν ἡ επαγγελματική καί κοινωνική σταδιοδρομία καί ἡ ιδεολογική πορεία
τοῦ Σπυρίδωνος Νάγου μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἡ φιλοσοφική καί πνευματική δράσις του ὁμως σημειώνεται έντονα ἀπό τό 1897. Ἡ
χρονολογία αὐτή εἶναι αφετηρία μιάς νέας στροφῆς πρὸς (ὀρισμένους προσανατο-
λισμούς πνευματικῶν κατακτήσεων. Σε αὐτές ἀναδαινύεται ἤρως καί επιτυγχάνει
μέ τήν ἀδάμαστη θεληματικότητά του τήν μεταμόρφωση τοῦ ιδεολογικοῦ καί συν-
αισθηματικοῦ περιεχομένου, πού πλαισιώνονται τώρα μέ ψυχικές ικανότητες καί
δυνάμεις πού χαρακτηρίζουν τους πραγματικούς Μύστες τῆς φύσεως καί τοῦ
πνεύματος, προωρισμένους νά γίνουν ψυχούργοι καί ταγοί ἀνθρώπων.

"Ἔτσι ὁ Σπυρίδων Νάγος ἀκτινοβολεῖ τώρα καλωσύνη καί σοφία, δύο μαγνήτες πού
τραβούν κοντά του ὅσους ποθοῦν ἀνωτερότητα καί γνώσι. Συσπειρώθηκαν ἔκτοτε
μερικοί μαθητές του γιά νά γίνουν οἱ πολλοί ἀργότερα, πού ἔμειναν πάντοτε
ἀφοσιωμένοι.

Με αὐτούς ὁ Σπυρίδων Νάγος ἦταν παρών σέ κάθε κοινωνική ἐκδήλωση σχετική μέ
τήν πρόοδο, τόν ἀνθρωπισμό, τήν φυσιολατρεία, τήν ἔρευνα τῆς ἀλήθειας, τήν
ευδαιμονία καί τήν ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι μέ τήν ομάδα τῶν πιστῶν
του ἐμφανίζεται στον «Σύλλογο Ἀθηνά - Υγεία», πού εἶχε σκοπό τήν ἐφαρμογή καί
διάδοση τῆς ἀκρεωφαγικῆς δίαιτας γιά ἀνθρωπιστικούς λόγους. Σχετικά ἐξεδόθη
τότε μία πραγματεία καί τό βιβλίον « Πνευματικά Ἰδέαι ».

Ἀπό τό 1900 περίπου ὁ Σπυρίδων Νάγος καθιέρωνε τις Κυριακάτικες ἐκδρομές μέ
ορειβάσις, μέ τά θαλασσόλουτρα, μέ τά αερόλουτρα καί μέ τά ἡλιόλουτρα, σ' ὅλες
τις ἐποχές τοῦ ἔτους, πού τότε θεωροῦντο σάν επικίνδυνες ἐκκεντρικότητες.

Γιά τήν ἐκλαΐκευση αὐτή τῆς φυσικῆς ζωῆς ὁ μαθητής του Ἀδριανόπουλος ἐξέδωκε
τότε σχετικό σύγγραμμα.

Βλέπουμε ὅτι ὁ Νάγος στόν τομέα τόν φυσιολατρικό, πού σήμερα εἶναι τό ἀγνότερον
ἐν τρύφημα τῆς ζωντανῆς νεολαίας μας, στάθηκε πρωτοπόρος καί ἐγκαινιστής.

Τήν ἴδια ἐποχή μυεῖται στόν Τεκτονισμό μέ τους πιστούς μαθητές του. Εκεί ὁ
Σπυρίδων Νάγος ἀναδεικνύεται καί ἀναγνωρίζεται ἀπό ὅλους σάν γνήσιος ἐμπνευσ-
μένος μύστης Δάσκαλος μέ σπάνια ηγετικά προσόντα. Ἡ ἰκανότης του γιά τήν
ερμηνεία τῶν συμβόλων, ἡ γλυκύτης τοῦ χαρακτήρος του, καί οἱ ἐμπνευσμένες
διδασκαλίες του ἔδωκαν νέα ζωογόνο πνοή στους τεκτονικούς κύκλους, μερικοί τῶν
ὁποίων καί σήμερα ἀκόμη πορεύονται σύμφωνα μέ τις ἀνεκτίμητες καί σοφές
υποθήκες του. "Ὅταν συνεστήθηκε ἡ Κοινωνιολογική Ἐταιρία ἀπό τόν Ἀλέξανδρο
Παπαναστασίου, τέκτονα, τόν Κ. Βαρβαρέσσον καί ἄλλους σοσιαλιστές πού εἶχαν
περατώσει τίς σπουδές τους στήν Γερμανία, ἡ ομάδα τοῦ Νάγου ἔδωσε καί τότε τό «
παρών » καί ἀπετέλεσε τόν κορμό τῆς προοδευτικῆς ἐκείνης Ὄργανώσεως, πού τό
Ἑλληνικό κοινό τήν δέχθηκε μέ ἐνθουσιασμό. Ἀτυχῶς, ἀπό τήν ἀρχή ἡ Ἰδεολογική
ἐκείνη Ὄργανωσις ἔπαθε πολιτική καί κομματική διάβρωση καί φυλλορόησε
ἀκαίρα, ἀφοῦ συνεκλόνησε ἀρκετά τούς πολιτικούς κύκλους τῆς χώρας μας.

Κατά τό 1915 ὁ Νάγος ἐγγράφεται στή Θεοσοφική Ἐταιρία καί γίνεται πρόεδρος τῆς
Στοάς « Ἀπόλλων » : Τό πέρασμα του ἀπό ἐκεῖ ἦταν σύντομο. Καίτοι ἔτρεφε
θαυμασμό γιά τήν ἰδρυτριά τῆς "Ἐλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ, ἡ διάρθρωσις καί ἡ
ἐλλειψις μεθοδολογίας κατάλληλης γιά τό σύστημα ἐκεῖνο, πού ἐν τούτοις
ἐφιλοδόγησε νά ἀναδειχθεῖ ὁ φορεὺς τῆς Ἀρχαίας Σοφίας στήν Δύση δέν τόν
ικανοποιούσε.

Αυτή ήταν σέ σύντομες καί γενικές γραμμές ή ιδεολογική έκδήλωση καί δραστηριότης τού Νάγου, στή διαδρομή του μέσα από τίς διάφορες οργανώσεις πού έδρασαν τότε σέ ποικίλους κοινωνικούς τομείς. Τό πέραςμα του από αυτές σκόρπιζε τήν ακτινοβολία τής δυνατής του προσωπικότητας. "Όσοι συνεργάσθηκαν καί τόν γνώρισαν από κοντά, πάν τοτε θυμούνται μέ θαυμασμό τήν ανωτερότητα τού ήθους τού, τήν αστείρευτη καλωσύνη του, τίς απέραντες γνώσεις του καί τήν δύναμη τής πάντοτε ορθής κρίσεως του.

"Ας δούμε δμως τώρα, ποιό ήταν τό Ιδεολογικό «πιστεύω» τού Σπυρίδωνος Νάγου. Ό ακάματος αυτός καί τολμηρός ερευνητής από νωρίς στράφηκε στή μελέτη τών καταλοίπων τών Αρχαίων Ελλήνων Φιλοσόφων. Μέ τήν μυστηριακή του κατάρτιση κατώρθωσε, όσον κανένας από τούς συγχρόνους του ή καί τούς προγενεστέρους του, νά σπουδάση τήν γλώσσα τού συμβόλου καί νά τό έρμηνεύη τόσον επιτυχώς. Έτσι αποκαλύπτει μέ πειστικότητα τό βαθύ περιεχόμενο κάθε αλληγορίας. Η ικανότητα του αυτή τον βοήθησε νά έρμηνεύει με πολλήν εμπρίθεια καί ευχέρεια τήν αρχαία Ελληνική καί ξένη Μυθολογία, υπό τό κάλυμμα τής οποίας οί σοφοί συνθέτες της ερμητικά έκλεισαν εκεί τά βαθειά νοήματα τών δυνάμεων καί των νόμων τής Κοσμογονίας γιά νά τά προφυλάξουν από τήν βεβήλωση ή καί τήν παρανόηση από τίς αδύνατες καί τίς άωρες διάνοιες. Μία συγκριτική μελέτη τών σωζόμενων Κόσμο θεωριών, τόν έπεισε ότι όλες προέρχονταν από τήν ίδια πηγή. Διαφοροποιούντο καί έπαιρναν ξεχωριστή διατύπωση καί μορφή, ανάλογα μέ τόν χρόνο καί τήν Ικανότητα τού κάθε φιλοσόφου. Πηγή τών διαφόρων κοσμοθεωριών πού διατυπώθηκαν μέ τόν μύθο καί τό σύμβολο, πίστευε ότι ήσαν τά προελληνικά Μυστήρια, από τά όποία οί θεολόγοι ποιητές καί φιλόσοφοι διδάχθηκαν καί άντλησαν τά στοιχεία τής Κοσμοθεωρίας των, πού έδόθηκαν μετέπειτα στους Ιστορικούς χρόνους καί διατυπώθηκαν στά φιλοσοφικά τους επιγράμματα.

Σάν θεμελιωτές καί πρωτοπόρους κάθε μυστηριακής γνώσεως καί κάθε φιλοσοφίας άνεγνώριζε τόν Θείο Ορφέα καί τόν Μέγα Πυθαγόρα, τών οποίων τά σωζόμενα μελετούσε εμπειριστατωμένα καί συνεχώς επί πολλά χρόνια. Τά μεταγενέστερα τους φιλοσοφικά συστήματα τά θεωρούσε προερχόμενα από όσα οί γίγαντες εκείνοι τής Ελληνικής Συλλήψεως διατύπωσαν είτε συμβολικά είτε φανερά. Ή επίδρασις τών Ορφικών καί τών Πυθαγορείων θεωριών υπήρξε στό πνεύμα τού Σπυρίδωνος Νάγου θετικά διαβρωτική. Μέ τήν βαθειά δέ στοχαστική του κρίση καί μέ τήν εξαιρετική ικανότητα νά εισδύη στό νόημα τού συμβόλου, όχι μόνον πέτυχε νά συλλάβη τίς κοσμογονικές καί ιδεολογικές δοξασίες τών δύο τούτων υπέροχων Σοφών καί Μυσταγωγών, αλλά καί νά τίς έρμηνεύη καί νά τίς αναλύη με σαφήνεια καί μέ πειστικότητα, ώστε νά προκαλούν τήν κατάπληξη καί τόν θαυμασμό τών συγχρόνων επιστημόνων καί τών σοφών ερευνητών.

Ο Σπυρίδων Νάγος μπορεί νά είπωθή αδίσταχτα, ότι ζωντάνεψε τήν αρχαία ' Ελληνική σκέψη καί φιλοσοφία. Ανέσυρε από τά βάθη τών αιώνων καί από τά άδυτα τών αρχαίων Μυστηρίων αλήθειες τίς άνασυνέθεσε καί παρουσίασε πλήρες φιλοσοφικό καί βιονομικό σύστημα μέ τό όποιο εξηγούσε όλα τά αινίγματα τής Ζωής καί τού πνεύματος, αλλά καί ικανοποιούσε τήν πιό άνύσυχη καί απαιτητική σύγχρονη σκέψη. Τίς αρχές τού συστήματος εκείνου πρώτος αυτός εφάρμοζε μέ αυστηρότητα σάν κανόνες τού καθημερινού του βίου καί καλούσε τούς μαθητές του καί τούς ακροατές του νά τίς ακολουθήσουν. "Ό,τι πίστευε σάν ορθό καί σάν πρόπον, τό μετουσίωνε σέ πράξη μέ συνέπεια αυτόχρομα μονολιτική. Αυτή ήταν ή μεγαλύτερη του αρετή. Η μεταμορφωτική επίδρασις του στό ήθος καί στό πνεύμα,

όσων τόν ακολουθούσαν υπήρξε καταφανώς αποτελεσματική. Εκείνοι πού μαθή-
τευσαν σταθερά κοντά του δέχονταν τίς ακτίνες τής ιδεολογικής διαφωτίσεως, τίς
ακτίνες τής ψυχουργικής κατεργασίας τους, τίς ακτίνες τίς λυτρωτικές γιά τό πνεύμα
τους.

"Όλα αυτά τά ανεκτίμητα χαρίσματα, χάριζαν εφαρμοζόμενα, ήθος ανώτερο, σκέψη
ελεύθερη, ισορροπία καί γαλήνη ψυχική. Ο Σπυρίδων Νάγος άν καί αναγνωρί-
ζονταν σάν Διδάσκαλος -Μύστης, ουδέποτε ισχυρίσθηκε ότι παρουσίασε δικό του
φιλοσοφικό σύστημα ούτε καί οτι ίδρυσε Σχολή. Φιλοδόξησε μόνο νά φέρη στήν
επιφάνεια τίς δοξασίες τών αρχαίων προγόνων μας καί προσεπάθησε νά τίς
καταστήση καταληπτές, προσιτές καί εφαρμόσιμες από τούς σύγχρονους "Ελληνες.
Τόν συνέπαιρνε πάντοτε τό πάθος τής αρχαιοφιλίας καί πολικός του αστήρ ήταν ή
"Αρχαία "Ελληνική σκέψις.

Ό Σπυρίδων Νάγος υπήρξε μιά καθαρή Ελληνική ψυχο-πνευματική ιδιοσυγκρασία
μέ γνήσιες καί αγνές φυσιολατρικές εκδηλώσεις. Η πίστις του σε αυτό πού δίδασκε
στους κλειστούς καί στους άνοκτούς κύκλους, δηλαδή στόν Τεκτονισμό καί κυρίως
στις εκδρομικές συγκεντρώσεις στους αρχαιολογικούς χώρους, προκαλούσε τήν
προσοχή καί τόν θαυμασμό τών ακροατών του. Πολλοί από αυτούς, όσοι ζήτησαν
νά τόν πλησιάσουν κοντύτερα, αισθανόντουσαν τήν ακτινοβολία του καί τήν άγαθο-
ποιό του επίδραση. Ετσι τοῦ έγιναν αχώριστοι φίλοι πού δέν τόν λησμονούν ποτέ.
Αυτοί καί τώρα ακόμη προσπαθούν νά πορεύωνται σύμφωνα μέ τίς σοφές υπο-
θήκες του.

Τίς δοξασίες του καί τίς πεποιθήσεις του τίς είχε θεμελιώσει στά στέρεα βάθρα τής '
Ελληνικής φιλοσοφίας, καί πάνω σ' αυτά ύψωσε τό ιδεολογικό, τό ' Ηθικό καί τό
πνευματικό του οικόδομημα. Πίστευε απόλυτα στό Ενιαίο τής Φύσεως καί τό
αιτιολογούσε με τίς ατράνταχτες αυτές αλήθειες: «Ουσία, μορφή καί συνείδησις,
έλεγε, συνθέτουν τήν αρμονική έκφραση τής όλης φύσεως πού αποτελεί τό Πάν.
Άπό τό Παν προέρχεται ό άνθρωπος. Από τίς ουσίες τοῦ παντός σύγκειται καί όλο τό
είναι του καί κλείνει μέσα του σέ λανθάνουσα κατάσταση όλο τό Πάν ; Γι αυτό
λέγεται καί μικρόκοσμος. Μέ αυτές συντηρείται ή μορφή του καί τό ψυχικό του έγώ
καί μέ αυτές εξελίσσεται, μεταμορφώνεται καί μεγενθύνεται τό πνευματικό του
άτομο απείρως στό άπειρο χωρίς τέλος. " Οπως οί αριθμοί δέν έχουν τέρμα, έτσι καί
ή ατομική ψυχή δέν έχει τέρμα, είναι αθάνατη καί αενάως πολλαπλασιάζει τίς
δυνάμεις πού κρύβει μέσα της σέ λανθάνουσα κατάσταση. Τί οφείλει λοιπόν ό
έμφρων άνθρωπος; Λατρεία στό Πάν. Η λατρεία όμως αυτή έχει νόημα καί σκοπό
τότε μόνον όταν ό άνθρωπος γνωρίση τούς νόμους καί τούς σκοπούς τής Φύσεως
καί προσάρμοση όλες τίς εκδηλώσεις του στους σκοπούς καί τούς νόμους Της. Αυτή
είναι ή πρέπου α καί αληθινή λατρεία, δηλαδή ή αρετή πού πρέπει νά προσφέ ρη
στή Φύσι καί ν' ακολουθεί ό άνθρωπος. Καί μόνον ή αρετή θά τόν όδηγήση νά
γνωρί ση ασφαλώς τήν πλήρη καί ώλοκληρωμένη αλήθεια. ' Η αλήθεια θά τόν
όδηγήση τότε νά γνωρίση καί ν' απόλαυση όλες τίς χαρές τής ζωής, γιά τίς όποιες
πλάστηκε κάθε ύπαρξις." Ετσι δέ μόνον διώχνονται ό πόνος καί οί δοκιμασίες πού
είναι καρπός τής ψευτιάς, τού σκότους καί τής άγνωσίας».

' Από πού όμως ή προέλευσις τοῦ Παντός καί ποιες ήσαν οί Κοσμογονικές αρχές; Σ'
αυτό τό σημείο ό Νάγος πίστευε στίς ' Ορφικές θεωρίες περί χάους, πού εθεωρείτο
σάν κατάσταση, ή οποία περιέκλειε κάποτε σπερματικά δ,τι σήμερα βλέπου με σάν
μορφή καί σάν συνείδησι. Από τό χάος προήλθαν στό είναι τους άφ' εαυτών διά τοῦ
χρόνου καί τοῦ Κοσμογονικού " Ερωτος οί δύο ουσίες, πού οί Πυθαγόρειοι τίς

καθώριζαν σάν μερκπή καί σάν συνεχόμενη. Οί δύο αυτές ουσίες διά τής μίξεως .έφεραν στό είναι τό μορφικό άτομο, τό όποιον μετουσιώθηκε σέ μιά δεδομένη στιγμή σέ συνειδητό άτομο. Αυτό αποτελεί καί τό βαθύτερο μυστήριο για τόν αμύητο άνθρωπο. Τοῦτο τό πνευματικό άτομο διά μέσου τών διαφόρων οργανισμών τής οντολογικής κλίμακος έκτυλίσσει τίς λανθάνουσες δυνάμεις του, φθάνει στην ανθρώπινη μορφή για νά συνέχισι τήν εξέλιξη του καί τήν δράση του σε ανώτερη τού ανθρώπου κατάσταση, τήν πνευματική. Στην κατάσταση αυτή επιτυγχάνεται ή τελείωσις του καί αποκτάται ή καθαρή Γνώσις.

Στό έργον του «Πνευματικοί Ιδέαι» περιγράφεται πώς ή γνώσις εκείνη μεταβιβάζεται στους αγνούς καί στους καθαρούς, στους άξιους καί τούς ικανούς για νά συνεχίσουν τήν πορεία τής ψυχής των πέρα από τής γής τό περιβάλλον.

«Τίς σχέσεις μεταξύ τών ανθρώπων, έλεγε, πρέπει νά τις διέπει ό ηθικός νόμος, ό όποιος είναι συνώνυμος μέ τόν φυσικό.

"Υψιστος δέ φυσικός νόμος είναι ό νόμος τής ' Αρμονίας, χωρίς τόν όποιον δέν θά υπήρχε τάξις, πρόοδος, εξέλιξις. Τί είναι όμως αρμονία ; Αρμονία είναι ό νόμος ό όποιος διακανονίζει τις μεταξύ ουσιών, μορφών καί συνειδήσεων σχέσεις πρós τόν σκοπόν τής εξελίξεως τών πάντων διά τής άλληλεπιδράσεως, δηλαδή δια τής αγάπης καί του έρωτος.

' Ο νόμος τής αρμονίας είναι συμπύκνωσις τών εννοιών πού περικλείουν οί μαγικές λέξεις: «Αγάπη, Ελευθερία, Δικαιοσύνη».

«Φίλει τόν άνθρωπον, έλεγε, όχι από δεοντολογία ή κατ' επιταγή. Φίλει τόν άνθρωπον αδιαφορώντας εάν αυτός σέ αγαπά, σέ μισή ή σέ περιφρονεί. Στό πρόσωπο κάθε ανθρώπου νά βλέπης επαναλαμβανόμενη τήν ίδια σου ύπόσταση. Σεβάσου πάντα οιονδήποτε άνθρωπο αγαθό ή κακό, πεπαιδευμένο ή άξεστο, γιατί είναι μιά αξία τής Φύσεως, πού εργάστηκε επί αιώνες πολλούς για τήν ανθρώπινη οντότητα. Αυτή έχει λανθάνοντας τούς Νόμους τής Αρετής καί τής Σοφίας. Βοήθησε τον έσύ μέ τήν αγάπη σου καί τό ενδιαφέρον του για νά τις εκδήλωσι έντονα. Χτύπα καί καυτηρίαζε πάντοτε τήν κακία καί τήν άγνωσία. Αλλά σεβάσου τόν άνθρωπο, κάθε άνθρωπο, γιατί καί τούτος μιά μέρα προορίζεται νά γίνη θεία ύπαρξις. Δείχνε πάντα ανεξάντλητη επιείκεια καί ανοχή. Μήν οίκτηρεις ποτέ τόν σφάλλοντα. Μήν περιφρονήσεις ποτέ τόν άμαρτήσανταν γιατί καί σύ έσφαλεις ή αμαρτησες πολλές φορές στόν βίο σου. Οί άλλοι όμως σέ ανέχθηκαν. Εάν υπήρξες αυστηρός πολύ, κάποτε θά τό μετανοήσης. Εάν φθάνει στην ανθρώπινη μορφή για νά συνέχισι τήν εξέλιξη του καί τήν δράση του σε ανώτερη τού ανθρώπου κατάσταση τήν πνευματική. Στην κατάσταση αυτή επιτυγχάνεται ή τελείωσις του καί αποκτάται ή καθαρή Γνώσις.

Στό έργον του «Πνευματικοί Ιδέαι» περιγράφεται πώς ή γνώσις εκείνη μεταβιβάζεται στους αγνούς καί στους καθαρούς, στους άξιους καί τούς ικανούς για νά συνεχίσουν τήν πορεία τής ψυχής των πέρα από τής γής τό περιβάλλον.

«Τίς σχέσεις μεταξύ τών ανθρώπων, έλεγε, πρέπει νά τις διέπει ό ηθικός νόμος, ό όποιος είναι συνώνυμος μέ τόν φυσικό.

"Υψιστος δέ φυσικός νόμος είναι ό νόμος τής Αρμονίας, χωρίς τόν όποιον δέν θά υπήρχε τάξις, πρόοδος, εξέλιξις. Τί είναι όμως αρμονία ; Αρμονία είναι ό νόμος ό όποιος διακανονίζει τις μεταξύ ουσιών, μορφών καί συνειδήσεων σχέσεις πρós τόν σκοπό τής εξελίξεως τών πάντων διά τής άλληλεπιδράσεως, δηλαδή δια τής αγάπης καί του έρωτος.

' Ο νόμος τής αρμονίας είναι συμπύκνωσις τών εννοιών πού περικλείουν οί μαγικές λέξεις: «Αγάπη, Ελευθερία, Δικαιοσύνη».

«Φίλει τόν άνθρωπον, έλεγε, όχι από δεοντολογία ή κατ' επιταγή. Φίλει τόν άνθρωπον αδιαφορώντας εάν αυτός σέ αγαπά, σέ μισή ή σέ περιφρονεί. Στο πρόσωπο κάθε άνθρωπου νά βλέπης επαναλαμβανόμενη τήν ίδια σου ύπόσταση. Σεβάσου πάντα οιονδήποτε άνθρωπο αγαθό ή κακό, πεπαιδευμένο ή άξεστο, γιατί είναι μιά αξία τής Φύσεως, πού εργάστηκε επί αιώνες πολλούς για τήν ανθρώπινη οντότητα. Αυτή έχει λανθάνοντας τούς Νόμους τής Αρετής καί τής Σοφίας. Βοήθησε τον έσύ μέ την αγάπη σου καί τό ενδιαφέρον του για νά τίς εκδήλωση έντονα. Χτύπα καί καυτηρίαζε πάντοτε τήν κακία καί τήν άγνωσία. Αλλά σεβάσου τόν άνθρωπο, κάθε άνθρωπο, γιατί καί τούτος μιά μέρα προορίζεται νά γίνη θεία ύπαρξις. Δείχνε πάντα ανεξάντλητη επιείκεια καί ανοχή. Μήν οίκτηρεις ποτέ τόν σφάλλοντα. Μήν περιφρονήσεις ποτέ τόν άμαρτήσαντα γιατί καί σύ έσφαλεις ή αμαρτησες πολλές φορές στό βίο σου. Οί άλλοι όμως σέ ανέχθηκαν. Έάν υπήρξες αυστηρός πολύ, κάποτε θά τό μετανοήσης. "Έάν έκρtnες με επιείκεια, δεν θά μεταμεληθής ποτέ. Νά βρίσκης πάντα τή δύναμι νά συγχωρής εκείνον πού σέ αδίκησε. Αγάπα κάθε πνοή, κάθε συνείδηση ύπανθρώπινη, ανθρώπινη καί ύπερ-ανθρώπινη, για νά αισθανθής καί σύ τίς περιπτύξεις καί τήν θέρμη τής παγκόσμιας ' Αγάπης. Για νά γίνης ελεύθερος, νά αναγνωρίζης καί στόν άλλον τό δικαίωμα νά γίνει καί αυτός ελεύθερος. Βοήθησε πάντοτε νά απολαύσουν καί οί άλλοι τήν οικονομική, τήν κοινωνική, τήν πνευματική Ελευθερία καί νά μπουν στήν τροχιά τού Φυσικού Νόμου, στόν Κύκλο τής Παγκόσμιας Αρμονίας.

Νά είσαι δίκαιος, δηλαδή αναγνώριζε καί σεβάσου τά δικαιώματα πού έχει κάθε ύπαρξις, ή οποία είδε τό φως τού Ηλίου για νά απολαμβάνει τήν ζωή, νά προοδεύη καί νά εξελίσσεται πνευματικά. ' Η λέξις δικαιοσύνη είναι συνώνυμος μέ τήν λέξι αναγνώρισις. ' Ο άνθρωπος δέν είναι σέ θέση νά δώση τίποτα στόν ομοίό του. ' Η φύσις είναι εκείνη πού δίνει στον άνθρωπο τόν οργανισμό καί τίς Ικανότητες τίς αισθησακές καί τίς πνευματικές μέ τίς οποίες δικαιούται νά πέρνη από τούς κόλπους της ο,τι τού αναγκαίοι για τήν ύπαρξη του, για τήν πρόοδο του καί τήν ευδαιμονία του. ' Η φύσις διαθέτει αφειδώς όλους τούς παράγοντες τής ζωής για όλους. Ο άνθρωπος στηριζόμενος στή δύναμη τού ισχυ ρότερου αφαιρεί τά μέσα καί στερεί τόν δμοίό του από όλα εκείνα πού θά τοϋ έξησφάλιζαν άνετο βίο, εύκολη παιδεία καί χωρίς εμπόδια πρόοδο.

Νά είσαι δίκαιος. Νά πιστεύης ότι όλοι έχουμε σάν τέκνα τής ίδιας μάνας τά ίδια δικαιώματα καί τίς ίδιες υποχρεώσεις απέναντι τού συνόλου.

Νά είσαι δίκαιος, καί αναγνώριζε σέ κάθε άνθρωπο, ο,τι ανήκει σ'αυτόν από τή μητέρα Φύση.

Κάθε ύπαρξις δικαιούται νά έχη στή διαθεσή της όλα τά μέσα τής προόδου, τής παιδείας για νά μάθη καί αυτή τήν αλήθεια καί ν' αποκτήσει τήν Ελευθερία τήν κοινωνική καί τήν πνευματική. Κάμε ό,τι μπορείς για να ανάνηψη ό αδελφός σου άνθρωπος. Δώσε χείρα βοήθειας νά βγή από τό βούρκο τής κατωτερότητας. Μήν προκαλείς, μήν υποτιμάς κανένα, πάντα νά είσαι άνεκτος. Χτύπα τίς ανθρώπινες αδυναμίες. Στιγματίζε τό πόθος. Καυτηρίαζε τήν αμαρτία. Αλλά ποτέ μή θίγεις τήν αξιοπρέπεια τού άμαρτήσαντος. Μή πληγώνεις, μή φονεύεις ποτέ τόν αδελφό σου άνθρωπο. Έστω καί άν είναι αμαρτωλός. Δέν ξεύρεις καί σύ καί έγώ πόσες φορές στήν πορεία τής ψυχής μας κατά τίς αλλεπάλληλες ενσαρκώσεις μας δέν υπήρξαμε εγκληματίες, κακούργοι, αμαρτωλοί. "Όμως ή στοργή τών Δυνάμεων τής Φύσεως,

τό φως του "Ηλιου και οι φροντίδες των ανωτέρων συνειδήσεων μας βοήθησαν με τις δοκιμασίες και τον πόνο να μάθουμε και ν' ακολουθούμε το καλό και το πρόπονο».

Ο Νάγος ποτέ σε κανένα, έστω και αν του το ζητούσε, δεν του υπεδείκνυε την πλάνη του, δεν του έλεγε το ελάττωμα του, το σφάλμα του. Είναι ένα σημείο που φανερώνεται μεγαλόπρεπη ή ευγένεια και ή πραγματική λεπτότης μιάς ανώτερης υπάρξεως. Τούτο το δικαιολογούσε ως εξής: Εάν σου πώ τα σφάλματα σου, θα φανώ ανώτερος σου και σύ θα αισθανθής ένα άσθημα κατωτερότητας απέναντι μου, πράγμα που δεν το θέλω. Θέλω να είμαι ίσος προς ίσον.' Η άξια έγκεπαι εις τούτο: μόνος του ο άνθρωπος πρέπει να αναγνώριση το σφάλμα του και να το επανόρθωση διά του αυτοελέγχου και του θεληματικού του. Βέβαια, σε βοηθώ και σε ποδηγετώ με προσοχή διαφοροτρόπως, χωρίς ποτέ να σε κατεβάσω από την βαθμίδα της αδελφικής Ισοτιμίας.

Αυτός ήταν ο καλός, ο ευγενικός, ο ανώτερος Σπυρίδων Νάγος. Τώρα άς θίξουμε και το πνευματικό πιστεύω του σοφού Μύστη. Ο Νάγος πίστευε ότι το σύνολο των έκδηλουμένων ουσιών, των μορφών και των συνειδήσεων διέπεται από νόμους που βοηθούν στην εξέλιξη και την τελειοποίηση. Οι νόμοι τούτοι βοηθούν την έκπνευματωση πάσης μορφής και την εις το άπειρον ατέρμονα εξέλιξη τους. Τους νόμους τούτους πρέπει να γνωρίση γίνη σοφός και να προσάρμοση όλες του τις εκδηλώσεις σύμφωνα με αυτούς για να γίνη ενάρτεος. Ο ενάρτεος και ο σοφός βοηθείται και γίνεται συνεργά της των ανωτέρων αυτού συνειδησεων οι όποιες συνέστησαν την θεία πνευματική ιεραρχία στην κορυφή της οποίας βρίσκεται Ύπερθεος " Αρχων, χειριστής των φυσικών και των πνευματικών Νόμων. Τούτον,

σ" ένα δημοσίευμά του στους Καιρούς του Κανελλίδη, τον αποκαλεί Κάτοικον του Σύμ παντος, διευθετούντα και εποπτεύοντα την ταξί του Παντός. «' Ο λατρεύων το Πάν, έλεγε, λατρεύει και το μέρος. ' Εάν ο λατρεύων μόνον μίαν προσωπικότητα όσον ισχυρά και αγαθή και αν είναι αυτή, υποτιμά το σύνολον».

Λάτρευε την φύση και το φως της. Θαύμαζε, αγαπούσε και σεβόταν κάθε συνειδητό έγώ που είναι καρπός της φύσεως. " Ηταν εραστής της αλήθειας και αυτήν αναζητούσε σ' όλον τον επίγειο βίο του, αυτήν ακολουθούσε και αυτήν δίδασκε.

«Τόν ενάρτεο και τον σοφό, έλεγε, ενισχύουν οι δυνάμεις της φύσεως για να μπορη να εναρμονίζεται προς τους Νόμους της. Όσους ποθούν και θηρεύουν την αλήθεια, ή αλήθεια τους ποδηγετεί και τους φωτίζει. ' Ο Ουρανός τους εμπνέει και τους οδηγεί για να βρουν το δρόμο που άγει στην αληθινή πραγματικότητα ».

Αυτό είναι το πνευματικό πιστεύω του Σπυρίδωνος Νάγου. Απλό, σαφές, και σοφό, βγαλμένο από την πείρα των αιώνων, που αποκτά ή ψυχή σαν γνώση πολύτιμη από τις μάκρυνες πορείες που έκαμε περνώντας αναρίθμητες φορές από το λίκνο έως τον τάφο. Αυτός δε είναι ο μόνος τρόπος με τον όποιον αποκτάται η ώριμότης. Τα ώριμα παιδιά της γης έτσι ξεπληρώνουν το χρέος τους και την μόρφωση τους εδώ κάτω και είναι έτοιμα πιά να ατενίσουν τον Ουρανό. Ο προς τα άνω δρόμος είναι γι' αυτά τώρα ανοικτός και ελεύθερος.

Η αρετή, ή απέραντη καλωσύνη, ή θεληματικότης και ή σοφία του Σπυρίδωνος Νάγου πιστεύω ότι του δίνουν το δικαίωμα να όνομασθή ώριμο παιδί της Γης.

Η Γή και ο "Ηλιος τον έφωδίασαν στοργικά με όλα εκείνα τα μέσα για να συνέχιση την πορεία και την δράσι της ψυχής του σε τέλειους και φωτισμένους κόσμους.

Τώρα αξίζει να γίνη γνωστό και το γήινο τέλος του. Όταν το 1933 το νήμα της επίγειας ζωής του έπρεπε να κοπή και τούτο του είχε πρό έξη μηνών προαν-

αγγελθεί, ό Σπυρίδων Νάγος τέλεσε τήν ήμερα εκείνη τό τελετουργικό του καθήκον πρός τίς Δυνάμεις τής Φύσεως. Έκαμε τό τελευταίο του θαλασσόλουτρο και οί ακτίνες του πατέρα " Ηλιου περιέβαλαν μέ τήν δύναμή τους όλο τό είναι ενός γνήσιου λάτρη τους. Αυτές οί ακτίνες καινε κάθε τό τιτανικό και τό γήινο πού φέρει ό θνητός.

Και όταν μετά μία ώρα τό μαύρο πουλί του θανάτου έπρεπε νά τον πλησίαση, τον ζύγω σε και αυτό μέ σεβασμό, μέ θαυμασμό και τούκοψε τό νήμα τής ζωής σε μία σύντομη στιγμή, μέ εύθανασία!

Τότε ή αθανασία, πού ποθούσε ή ψυχή του από αιώνες πολλούς, τον αγκάλιασε και τον περιέβαλε μέ τον κότινον του πνευματικού ήρωα.

Οί ύλακές του Κέρβερου δέν τον τρόμαξαν. Ούτε ό "Αδης μπόρεσε νά τον κράτηση. Γιατί σε όλο του τό βίο είχε βγάλει ένα-ένα τά δόντια του τρικέφαλου και είχε κτυπήσει τά σκοτάδια του "Αδη.

Ό Σπυρίδων Νάγος δέν χαροπάλαιψε, κοιμήθηκε ήρεμα ! Είχε ήδη νικήσει τον χάρο.

' Εκείνος πού ξεριζώνει τίς αδυναμίες και τό πάθος εκείνος πού ακολουθεί τήν αρετή και κτυπά τήν κακία, τήν ψευτιά και κάθε δουλεία εκείνος πού θηρεύει, υπηρετεί τήν αλήθεια και λατρεύει τήν ελευθερία, τήν δικαιοσύνη, τό φώς και τρέφει στήν καρδιά του αγάπη για όλους: αυτός, νικά τήν ατέλεια, νικά τήν αμαρτία, νικά τον "Αδη και τά σκοτάδια του.

Ό δρόμος του για τή φωτεινή λεωφόρο είναι ελεύθερος και ανοικτός.

Ιωάννης Βασιλής